

Remissyttrande

2026-03-09

Arbetsmarknadsdepartementet

Diarienummer: 0835/25

Er referens: A2025/01088

Remissyttrande över departementspromemorian *Administrativa sanktioner i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och i arbetslöshetsförsäkringen* (Ds 2025:26)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade departementspromemoria på remiss och lämnar följande yttrande.

Brå avstyrker förslaget om att införa administrativa sanktioner. Utredningens förslag med en rad ”ventiler” minskar fördelarna med en övergång till administrativa sanktioner. Dessutom går det att förutse fall där resurssvaga personer hamnar i orimliga situationer. Ett alternativ är att utöka kontrollen och återkraven.

Däremot finns inga hinder mot att införa sådana sanktioner riktade mot arbetsgivare eller anordnare, även om fördelen med en sådan begränsad reform framstår som liten.

Administrativa sanktioner i socialförsäkringen

Brå har till Socialdepartementet (S2025/00568) yttrat sig över departementspromemorian *Administrativa sanktioner i socialförsäkringen* (Ds 2025:8). Eftersom frågorna och de föreslagna lösningarna är likartade för dessa förslag till sanktioner och nu aktuella lagförslag, hänvisar Brå till det yttrandet (bifogas).

Ansvar inte särskilt strikt

Legitimiteten och trovärdigheten för välfärdssystemet förutsätter att rätt ersättning kommer rätt förmånstagare till del. Ytterst upprätthålls regleringen av det straffrättsliga systemet, vilket förutsätter att uppsåt kan styrkas. Det kravet finns inte med administrativa sanktioner för vilka strikt ansvar gäller. Vid första påseende kan därmed en övergång från straffrätt till administrativa

sanktioner betraktas som en förenkling och ett effektivare sanktionssystem där fler överträdelser kan beivras.

Om förenklingen med administrativa sanktioner tar sikte på frånvaron av uppsåt och grov vårdslöshet, kommer dock svårigheterna att aktualiseras i ett senare led i den juridiska prövningen.

Lagförslagen tar sikte på grupper som av olika orsaker är mindre resursstarka på arbetsmarknaden. Sådana grupper finns även till viss del inom arbetslöshetsförsäkringen. Dessutom är det grupper som befinner sig i en utsatt ekonomisk situation. De kan även ha ansvar för barn.

För att ett system med strikt ansvar inte ska få orimliga konsekvenser för dessa grupper föreslår utredningen en rad "ventiler" för att kunna sätta ner sanktionens storlek eller att den helt ska utgå. "Möjligheterna till nedsättning balanserar därigenom det strikta ansvaret", förklarar utredningen (s. 205).

Det innebär dock en grannliga uppgift att utreda och ta ställning till raden av omständigheter som kommer att föreligga i åtskilliga fall och som möjliggör nedsättning av eller befrielse från sanktionen. Det ställer krav på kompetens och resurser. Därmed minskar vinsterna med en övergång till administrativa sanktioner. Dessutom går det att förutse ömmande fall där enskilda hamnat i en orimlig situation. Det kan i sin tur få stor uppmärksamhet och leda till legitimitetsskador, den typen av skador som reformen från början var tänkt att motverka genom krafttag mot "bidragsfusket".

Därmed har, som påpekats i Brås tidigare remissyttrande, den stora fördelen med administrativa sanktioner i inte obetydlig grad gått förlorad.

Uppsåt

Nedsättning av avgiften kan ske på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, annan nedsatt kognitiv förmåga, skilsmässa, hänsyn till barn, nära anhörigs sjukdom eller död och intagen på sjukhus. Även bristande information om den enskildes skyldigheter kan leda till nedsättning av avgiften liksom bristande utredningsansvar hos det beslutande organet.

Om grunderna för nedsättning ingår som ett naturligt led i prövningen, måste frågan ställas om ett system med sanktionsavgifter fortfarande är en ordning med strikt ansvar. Kommer inte regleringen när den möter verkligheten, att bakvägen ha infört en prövning av vad som liknar uppsåt?

Utredningsansvar

I förvaltningsärenden och förvaltningsprocessen har myndigheter och domstolar en service- och utredningsskyldighet. Det är också motivet till att utredningen *inte* föreslår att den enskilde har rätt till offentligt biträde eller ersättning för ombudskostnader.

Om lagstiftningsreformen går igenom föreslår Brå att en hänvisning till service- och utredningsskyldigheten görs i lagen för att understryka dess betydelse. Skälet är som nyss nämnts att lagstiftningen riktar sig till mindre resursstarka grupper för vilken denna service- och utredningsskyldighet blir särskilt viktig från rättssäkerhetssynpunkt (s. 358). Som utredningen påpekat är denna skyldighet av betydelse för att ”undvika att den som vill göra rätt ändå drabbas av sanktionsavgift” (s. 191).

Arbetslöshetskassorna

Arbetslöshetskassorna är privaträttsliga subjekt som av lagstiftningen fått förvaltningsuppgifter som även innefattar myndighetsutövning. Det finns 24 arbetslöshetskassor och utredningen hänvisar till en översyn som påtalat skillnader i kassornas kontrollarbete.

Utredningen föreslår att arbetslöshetskassorna ska kunna besluta om sanktionsavgifter, vilket ur juridisk synvinkel får uppfattas som ett inte obetydligt steg för ett privaträttsligt subjekt. Om förslaget kommer att aktualiseras finns det skäl att kassorna ges ordentligt med utrymme för att förbereda reformen.

Automatisering

Utredningen upplyser om att i fråga om arbetslöshetsförsäkringen pågår ett arbete med att öka den automatiserade ärendehandläggningen. För att understödja service- och utredningsskyldigheten kan it-lösningar underlätta för enskilda att göra rätt. Det handlar om att hämta in data från andra källor i syfte att det blir ”rätt från början”. Genomtänkta systemlösningar bör kunna minska antalet fel. Den stora föregångaren på detta område är Skatteverket.

Anmälningsskyldighet

Utredningen föreslår att bidragsmyndigheters anmälningsskyldighet till polisen om misstanke om brott ska begränsas om de omständigheter som ligger till grund för brottsmisstankarna även kan leda till sanktionsavgift. Grova bidragsbrott ska dock inte hanteras administrativt utan anmälas till polis. Det gäller även brott som av särskilda skäl bör anmälas, exempelvis överträdelser som utgör ett led i ett organiserat upplägg (s. 246). Enligt utredningen blir det myndigheten och arbetslöshetskassan som har att göra en bedömning av om omständigheterna i det enskilda fallet utgör särskilda skäl för att anmäla misstanke om bidragsbrott som inte är grovt (s. 347).

Den absoluta huvuddelen av brottsmisstankarna kommer därmed aldrig att anmälas till polisen. Det är ett synsätt som styrs av effektivitet och en kvantitativ hantering. Den fråga som ändå bör ställas är om polisen därmed går miste om information när i stort sett enbart konstaterade grova brott anmäls.

Med polisens personkännedom, underrättelseverksamhet och registeråtkomst är i alla fall ett antagande att ett visst antal brott som inte bedömts vara grova, ändå kan ha kopplingar till mycket allvarlig brottslighet. Exempelvis kan olika förmåner i välfärdssystemet bidra till att finansiera levnadskostnaderna för personer som därmed har tid att ägna sig åt brottslig verksamhet. Inkomster från kriminell verksamhet är inte sällan ojämna och osäkra. Därmed kan välfärdssystemet garantera en grundtrygghet även för denna grupp.

Missbruk av välfärdssystemet kan även minska "personalkostnaderna" för verksamheter som anlitar svart arbetskraft. Med andra ord behöver välfärdsbrotten inte vara den centrala brottsligheten utan en underlättande komponent. Samtidigt är detta exempel på uppgifter som bidragsmyndigheterna och arbetslöshetskassan knappast har tillgång till. De torde därmed ha svårt att avgöra när anmälan som inte avser grovt brott ska göras till polisen. Genom en begränsad anmälningsskyldighet, finns därmed risk för informationsförluster.

Alternativa lösningar

Grovt räknat saknar åtskilliga personer som skulle kunna bli föremål för sanktionsavgifter en kriminell livsstil. Många torde vara risktagare och därmed känsliga för en ökad upptäcktsrisk. Med sanktionsavgifter kommer fler att sanktioneras och den erfarenheten kommer att spridas, vilket innebär en känsla av den eftersträlvade ökade upptäcktsrisken. Om administrativa sanktioner inte införs är ett alternativ att utöka kontrollen och lägga större resurser på återkrav, vilket bör bidra till den preventiva effekten.

Personer med kriminell livsstil är mindre känsliga för en ökad upptäcktsrisk. En reform med administrativa sanktioner har därmed liten betydelse för den gruppen. Faktisk ökad upptäcktsrisk genom underrättelseverksamhet och andra metoder samt straffrättsliga sanktioner bör ha större effekt för den gruppen.

Ett steg att gå vidare är sammanfattningsvis systemlösningar, utökad kontroll, återkrav och ökade polisiära metoder mot den grövre brottsligheten

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Jonas Trolle efter föredragning av forsknings- och utredningsrådet, docent Lars Korsell.

Jonas Trolle

Lars Korsell